

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

Doetinchem, Hervormde Catharinakerk

voormalige orgels.

- 1524 of '27 kerk en orgel verbrand volgens Broekhuysen¹
- 1598 orgel (enkerk ?) vernield "in algemene woelingen"²
- 1610 Bouw orgel door Jan Morleth³.
- 1774 Dispositie volgens Hess:
Boven Clavier Praestant 8 vt, Quintadeena 16 vt, Octaav 4 vt, Echo 4 vt, Fluit 2 vt, Quint 3 vt, Mixtuur, Cimbel, Cornet, Trompet 8 vt.
Rugpositief Holpyp 8 vt, Praestant 4 vt, Octaav 2 vt, Quint 3 vt, Scharp, Sexquialtra, Dulciaan.
3 blaasbalgen, aangehangen pedaal.
- 1774 Disp. volgens Hess
B o v e n C l a v i e r		R u g p o s i t i e f	
Praestant 8 v	Quint 3 v	Holpyp 8 v	Scharp
Quintadeena 16 v	Mixtuur	Praestant 4 v	Sexquialtra
Octaav 4 v	Cimbel	Octaav 2 v	Dulciaan
Echo 4 v	Cornet	Quint 3 v	
Fluit 2 v	Trompet 8 v		
- drie blaasbalgen, aangehangen pedaal
- Uit latere berichtgeving (1822) blijkt dat de Cornet een tongwerk was.
- 16/3 1820 Timmerman Beulink rep. blaasbalgen opgedragen⁴
- 1822 J. Armbrost. Dichtmaken van de blaasbalgen om lekkage op te heffen. Uitmaken en repareren van het pijpwerk, waarbij met name de tongwerken Trompet, Dulciaan en Cornet worden genoemd, in orde brengen van de klaviatuur. Orgel geëxamineerd (vermoedelijk door Zwaaneveld)⁵
Broekhuysen schrijft over een vergroting van het orgel in dat jaar. Volgens de authentieke gegevens was het slechts een reparatie. Hij geeft de dispositie van Hess (met zijn stereotype aanvulling: tremulant, ventil, daarbij de grootte van de vulstemmen en de toevoeging "B" bij de Cornet) en vervolgens die van 1822:
M a n u a l		P o s i t i e f	
Praestant 8 vt	Scherp 3-4 -5 st	Praestant 4 vt	Roerfluit 8 vt
Bourdon 16 vt	Mixtuur 4-5-6 st	Octaaf 2 vt	Quint 3 vt
Octaaf 4 vt	Cimbel 2 st 1 vt	Fluit 4 vt	Viol di Gamba 8 vt
Quint 3 vt	Cornet in de Bas, tongwerk	Dulciaan 8 vt	
Woudfluit 2 vt	Trompet 8 vt		
Echo 4 vt			afsluiting, tremulant, ventil
- CD-(f"), aangehangen pedaal tot d', drie balgen, Afsluiting, tremulant, ventil, 3 balgen.
- 1856 De firma Nolting & Zn Emmerich (A. Holland) verplaatst het orgel in het gebouw in het kader van de vernieuwing van het kerkinterieur. Het komt nu tegen de torenmuur te staan. Het werk is gekeurd door Van der Dussen. In het Boekzaalbericht hierover vinden we nog wat nadere details⁶: verplaatsing van het klavier, met bijvoeging van een geheel nieuw regeerwerk en het inbrengen van een nieuwe V. di Gamba en Fluit. Uit oude foto's⁷ is duidelijk, dat het oude front (met rugwerk) daarbij grotendeels is gehandhaafd. Broekhuysen noemt (terecht) A. Holland als orgelmaker, zonder een nieuwe dispositie
- 1885 Van 't Kruijs schrijft: "in 1856 door H.Haffmans geleverd":
H o o f d m a n u a l	B o v e n m a n u a l	P e d a l
Praestant 8 voet	Praestant 4 voet	Violon 16 voet
Bourdon 16 voet	Salicionaal 8 voet	Subbas 16 voet
Viola di Gamba 8 voet	Holpijp 8 voet	Octaaf 8 voet
Octaaf 4 voet	Roerfluit 4 voet	Dubelfluit 4 voet
Fluit d'amour 4 voet	Gemshoorn 2 voet	Bazuin 16 voet
Quint 2 2/3 voet	Carillon 3 st	
Octaaf	Fagot 8 vt	
Mixtuur (bas) 3 st		koppelingen
Trompet 8 voet		
- Van 't Kruijs schreef wel vaker Bovenwerk, waar in werkelijkheid een rugwerk was. Of was het rugwerk leeggehaald? Dat lijkt wel waarschijnlijk bij verplaatsing van het klavier in 1856.
- 1925 De Koff. Opdracht herstel , op I nieuwe Trompet, op II nieuwe Vox humana en (pneumatisch bijgebouwd)

¹ Broekhuysen D14 14, Van der Aa (III p 386/87: 1527)

² Broekhuysen. Van der Aa: ramp in 1598 met mogelijk verlies van een orgel

³ . Vente Bouwstoffen, p 90, en 121. (ontleend aan RA Arnhem inv. 461). Ook in Vente Brab.o. p 177 (Jan Marlet II)

⁴ . Kerkvoogdijarchief Ned.Hervormde gemeente Doetinchem, notulen Kerkvoogdij inv.nr 143. Verslag vergadering 16/3 1820

⁵ . Idem Verslag vergaderingen 18/7 en 27/91822. Werk goedgekeurd, waarschijnlijk door de organist Zwaaneveld.

⁶ . Boekzaal 1856 I. p 632. Ook hier wordt de firma naam Nolting genoemd.

⁷ . Zie o.a. Broekhuysen commentaar p 1023.

zachte fluit Electr. windvoorziening ⁸.

- 1932 De Koff. Opdracht restauratie, nieuwe klavieren en koppelingen, op pedaal nieuwe Violon 16' ⁹.
- 1945 Het orgel (en de kerk) ging door oorlogshandelingen verloren.
- 1954 Na herbouew kerk: nieuw orgel D.A. Flentrop Enige fragmenten van de voorafgaande correspondentie. Uit Erné-archief:
- 23/9'50 Dispositie met samenstelling vulstemmen en materiaalomschrijving, waarin het gebruik van koper opvalt. Komt overeen met wat is gerealiseerd. Alleen de Qdn 16 staat als reserve genoteerd.
- 30/12'53 OC aan Flentrop. Eerst bespreking voor het eindrapport naar de KV gaat. Opmerkingen over
- 1 totaalklank (niet bijzonder groot)
 - 2 tractuur brstw (repeteert na loslaten toetsen) en de plaatsing vn de lessenaar
 - 3 gaatjes in cancelwanden geboord, lekkende voorlagen, niet zuiver haakse afwerking
 - 4 a. Mensuurverandering door opschuiven en opsolderen van stukken,
b. aflopen intonatie naar bas en dc.
c. abnormale ontstemming van kleine pijpen
d. vlekken op pijpen en te dunwandige kleine pijpen, ook aantal positieve punten
 5. Windvoorziening. goed.
- 23/1'54 Flentrop aan (OC). Verweer:
- 1 is subjectief
 - 2 is al in voorzien,
 - 3 gaatjes gehandhaafd in overleg met Mook, voorlagen: goed na 1/4 slag draaien, niet-haaksheid kan niet anders dan miniem zijn
 - 4 a. Mxt en Sch opgeschoven na overleg met Mook. Passen nu goed in klankbeeld
b. is subjectief
c. niet gestemd na herplaatsing slepen, was ook nog niet nodig. Niemand maakte bezwaar bij de radio-opnamen door Heiller,
d. Bij stemming nagepoetst. Dunwandigheid en gemaakte opmerking dat het van Stinkens zou zijn ga ik niet op in.
- 25/1'54 Mook schrijft dat hij niet meer mee doet
- 8/4'54 OC aan KV. Eindoordeel. Bij eindkeuring in dit geval alle deskundigen ingeschakeld. Vergelijk met 30/12'53:
- 1 idem,
 - 2 mech. uitstekend,
 - 3 tijdens bouw nieuwe sleepconstructie aangebracht, daarna sloten ventielen onvoldoende. Daarom gaatjes geboord. Daarmee euvel niet verholpen. Ventielen dienen goed sluitend te worden gemaakt. Slechts te controleren, als gaatjes zijn dichtgemaakt
 - 4 Fl beroept zich op Mook, zal dus moeilijk te bewegen zijn, nieuwe pijpen te maken. In de Paaskerk in Den Haag waren dezelfde bezwaren. Toen wel nieuwe p. gemaakt. Intonatie nog onegaal. Vlekken: accepteren. Kleine pijpen dunwandig: idem.
 - 5 idem.

Uiteindelijk is het orgel nooit goedgekeurd

Dispositie

H o o f d w e r k (II) C-f'''	R u g w e r k (I) C-f'''	B o r s t w e r k (III) C-f'''	P e d a a l C-f'
Quintadeen 16 vt	Holpijp 8 vt	Eikenfluit 8 vt	Prestant 16 vt C-F (ged)
Prestant 8 vt	Quintadeen 8 vt (C-H gec ,et Hp)	Fluit 4 vt (ged f con)	Octaaf 8 vt
Roerfluit 8 vt	Prestant 4 vt	Prestant 2 vt	Octaaf 4 vt
Octaaf 4 vt	Roerfluit 4 vt	Gemshorn 2 vt	Nachthoorn 2 vt
Ged.Fluit 4 vt	Octaaf 2 vt	Octaaf 1 vt	Mixtuur 2' 4st
Nasard 2 2/3 vt	Quint 11/2 vt	Cymbel 1/3' 2 st	Bazuin 16 vt
Octaaf 2 vt	Scherp 1'4st	Regaal 4 vt	Schalmei 4 vt
Mixtuur 1 1/3' 5-6 s	Sesquialter 2 st		
Trompet 8 vt	Dulciaan 8 vt		

HW + BW, HW + RW, Ped + HW, Ped + BW

C	1 1/3	1	2/3	1/2	1/2	Sch	C	1	2/3	1/2	1/3
c	2	1 1/3	1	1	2/3		H	1 1/3	1	2/3	1/2
c'	2 2/3	2	2	1 1/3	1		b	2	1 1/3	1	2/3
c''	4	4	2 2/3	2	2		a'	2	2	1 1/3	1
c'''	4	4	2 2/3	2 2/3	2		gs''	2 2/3	2	2	1 1/3
Cmb	C	1/3	1/4			Sq	c'	2 2/3	1 3/5		
	A	1/2	1/3								

⁸ HO 23 20 (dec' '25). Angerlo Rooms-katholieke kerk, Dorpstraat 1

(ontleend aan gegevens Gem.huis Doesburg)

⁹ HO 29 48 (mrt' 32). Oude aantekening van mij: Catalogus Dekker, herstelling of nieuwbouw

g	2/3	1/2
f'	1	2/3
ds''	1 1/3	1
cs'''	2	1 1/3

Pedmxt	C	2	1 1/3	1	2/3
	A	2 2/3	2	1 1/3	1
	g	4	2 2/3	2	1 1/3

Arch. J.G.A.Heinema, Velp (Kriek II p 85)

HO 49 41 (disp.onjist)
 HO 48 41
 kaart Flentrop
 Litt
 Bez 22/7'61 en later